

GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ İLE TÜRKİYE'DE BULUNAN SURIYELİLERİN VATANDAŞLIK HAKKI

TURKISH CITIZENSHIP OF SYRIANS WHO HAVE BEEN STAYED WITH TEMPORARY PROTECTION IN TURKEY

Ali Kemal NURDOĞAN*, Mustafa ÖZTÜRK**

* Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, d1440225009@stud.sdu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-9411-4313

** Doç. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, mustafaozturk@sdu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-7496-4385

ÖZ

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sebebiyle ülkelerini terk eden yaklaşık üç milyon Suriyeli Türkiye'de geçici koruma statüsü ile barınmaktadır. Bugün Suriye iç savaşının ne zaman biteceği tahmin edilememektedir. Yakın zamanda Türkiye'deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönüş ihtimalleri olası görünmemektedir. Suriyelilerin ikametinin her geçen gün uzamasıyla Türkiye'de sürekli olarak kalma eğilimleri artmaktadır. Bu sebeple Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin geleceğine yönelik tartışmalar uyum ve Türk vatandaşlığını elde etmeleri üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır.

Çalışma, ülkelerine geri dönüş belirsizliği devam eden ve 2011 yılından itibaren Türkiye'de bir yaşam düzeni kurmuş olan Suriyelilerin Türk toplumuna uyum süreci sonucunda Türk vatandaşlığına geçip geçmeyeceklerini tespit etmeye yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Entegrasyon, Vatandaşlık, Geçici Koruma, Uluslararası Koruma.

Jel Kodları: J15, K37, O15,

ABSTRACT

Leave their country due to the civil war began in 2011, nearly three million Syrians who lives with temporary protected status in Turkey. It is not predictable when the Syrian civil war will end today. recently, Syrians in Turkey are not likely to return to their country of origin. With each passing day extension of the residence of Syrians staying in Turkey, the trend is increasing continuously.

For this reason, discussions on the future of Syrians living in Turkey harmony and to obtain Turkish citizenship has begun to focus on.

The study, from the country to return to the ongoing uncertainty and 2011. Turkey had established a pattern of life which is the result of the process of integration into Syrian society for detecting Turkey is Turkish citizens can not be.

Keywords: Integration, Citizenship, Temporary Protection, International Protection

Jel Codes: L26, O18, R11, B21.

1. GİRİŞ

Uluslararası korumaya dair en temel ilkeleri içeren 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi Türkiye tarafından coğrafi ve tarihsel kısıtlama konularak imzalanmıştır. Cenevre

Sözleşmesinde kullanılan coğrafi ve zaman kısıtlaması 1967 protokolü ile kaldırılmış ancak Türkiye coğrafi kısıtlama uygulamasını kaldırmamış tarihsel

kısıtlamayı kaldırılmıştır. Halen yürürlükte olan coğrafi sınırlama sebebiyle Avrupa dışından Türkiye’de sığınma arayan kişilere mülteci statüsü verilmemektedir.

Avrupa Birliği iltica sistemi ile uyumlu olarak 2014’te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre uluslararası koruma; mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statülerini ifade etmektedir. Buna göre bir yabancı Türkiye’de uluslararası korumadan yararlanabilmesi için, mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statülerinden birine sahip olması gerekmektedir. Türkiye sınırlarına gelerek sığınma talep eden bu kişiler için uluslararası koruma, kişinin geri gönderilmemesi ile başlayıp; kalıcı çözümün sağlanması ile sona ermektedir. Bu kişiler için Gönüllü Geri Dönüş, Yerel Entegrasyon ve Üçüncü Ülkeye Yerleştirme şeklinde üç farklı kalıcı çözüm uygulaması bulunmaktadır. Geçici koruma YUKK’ a göre uluslararası koruma statüleri arasında sayılmadığından Türkiye’de geçici koruma statüsü ile korunan Suriyeliler için, bahsedilen üç kalıcı çözüm önerisi uygun görünmemektedir. Suriyeliler, uluslararası koruma statüsü elde edemedikleri için üçüncü ülkeye yerleştirilme imkânları yoktur. Suriye’de yaşanan iç savaş sürdüğünden gönüllü geri dönüş imkânı da bugün itibarıyla mümkün görünmemektedir. Geriye sadece yerel entegrasyon kalmaktadır. Entegrasyon, daimi ikamet hakkı ve vatandaşlığın kazanılmasını ile sonuçlanmaktadır.

Türk vatandaşlığı, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ile İskân Kanununu hükümlerine göre doğumla ve sonradan kazanılmaktadır. Doğumla kazanılan vatandaşlık, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kurulmaktadır. Türk vatandaşlığının sonradan elde edilmesi; yetkili makam kararı, evlat edinilme ve seçme hakkı yolu ile gerçekleşmektedir. Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması; genel yolla, istisnai yolla ve yeniden kazanma şeklinde gerçekleşmektedir.

2. TÜRKİYE’NİN MÜLTECİ HUKUKU

Herkes uğradığı zulüm sebebiyle başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkına sahiptir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Madde:14). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yapılan bu açıklamayla ilticanın temel insan haklarından olduğu belirtilmesinden sonra 1951 yılında ilticaya başvurma hakkının kapsamını ve devletlere getirdiği yükümlülükleri düzenleyen Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi kabul edilmiştir (Kula, 2015:44). Cenevre Sözleşmesi ile mülteci tanımı yapılmış ve mültecilerin uluslararası korunmasının sadece fiziksel anlamda güvenliklerinin sağlanmasından öte temel insani ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık hizmetlerinden yararlandırılması, çalışma ve barınma hakkına sahip olmasının temini edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016: 224).

1951 Cenevre Sözleşmesinde yapılan mülteci tanımına göre, 1 Ocak 1951 den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerden dolayı korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışından bulunan ve bu ülkelerin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs, mülteci olarak tanımlanmıştır (Cenevre Sözleşmesi 1951, Madde:1).

Tanımdan anlaşıldığı gibi 1951 sözleşmesinde mülteci tanımı yapılırken 1 Ocak 1951 den önce meydana gelen olaylar ifadesi ile tarih sınırlaması (time limitation) ve Avrupa’da meydana gelen olaylar ifadesi ile de coğrafi sınırlama (geographical limitation) konulmuştur (Kurtuluş, 2015:49; Ergüven ve Özturanlı, 2013:1017). 1967 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmesine

Ek Protokol ile coğrafi ve zaman kısıtlaması kaldırılmıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 1951 tarihinde kabul edilen Cenevre Sözleşmesini ve 1967 yılında kabul edilen Ek Protokolü imzalamıştır. Ancak coğrafi çekince hakkında vaz geçmemiştir. Bu sebeple Türkiye sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle sığınma arayan kişileri mülteci statüsü vererek kabul etmektedir.

Coğrafi sınırlamanın korunmasının sebebi, Türkiye'nin coğrafi konumu sebebiyle şiddet ve çatışma yaşanan bölgelerden gelebilecek mülteci akınlarını engellemektir. Mülteci tanımında bulunan coğrafi sınırlama olmasa, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının keşişim noktasında bulunan, etnik, dini ve ekonomik çıkar çatışmalarının yoğunluklu olarak yaşandığı bölgeler ile refah seviyesi yüksek toplulukların yaşadığı bölgeler arasında bir geçiş konumunda bulunan Türkiye sürekli ve büyük bir mülteci akınıyla karşı karşıya kalacaktır. Coğrafi çekince hakkının devam ettirilmesi Türkiye'nin mülteci vatani olmasının önüne geçen önemli bir kısıtlamadır.

Her ne kadar Türkiye coğrafi kısıtlama uygulamasını devam ettirse de göç güzergâhları üzerinde bulunmasından dolayı göç hareketliliği açısından transit geçiş ülkesi, gelişen ve büyüyen ekonomik yapısıyla da hedef ülke hâline gelmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren yakın komşularında yaşanan istikrarsızlıklar ve çatışmalar sebebiyle yaşanan uluslararası göç hareketliliğinden olumsuz etkilenen Türkiye, mülteciler mevzuatını ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlemek zorunda kalmıştır. Bu gelişmeler yaşanırken 1999 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliğine aday ülke olarak gösterilmesi ile Türkiye'nin mülteci politikaları AB ile uyumlu hale getirilme çalışmaları başlamış (Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, 2012:15) ve bu doğrultuda 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe konulmuştur (Topal,2015:10).

Türkiye'de göçmen ve mülteci haklarının hukuksal olarak uluslararası normlara uygun hale getirilen (Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu, 2014:18) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancıların ülkeye girişleri, kalışları ve ülkeden çıkışları; Türkiye'den koruma talep eden yabancı kişilere sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013:1032).

2.1. YUKK İle Belirlenen Uluslararası Koruma Statüleri

Kişilerin uluslararası koruma kapsamına alınabilmesinin temel şartı; ırkı, milliyeti, dini ve siyasi düşüncesine dayalı baskı ve zulüm korkusu içinde ülke sınırlarının dışına çıkarak başka ülke sınırlarına girmeleridir. Ülkesi içerisinde yer değiştirmiş kişiler mülteciler ile aynı sebepler ile yer değiştirmiş olsalar dahi ülkeleri sınırları dışına çıkmadıkları için kendi ülkelerinin iç hukukuna tabidirler.1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında değildirlir (Ergül, 2012:21).

Vatandaşı olduğu haklı sebeplere dayalı korku nedeniyle ülkesinin dışında bulunan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan yabancı kişiler için uygulanacak uluslararası koruma statüleri mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma şeklinde belirlenmiştir.

2.1.1. Mülteci

Mülteci statüsü ve mülteci haklarının kapsamı Cenevre Sözleşmesine dayanmaktadır (Güney ve Konak, 2016:116). Cenevre Sözleşmesinde yapılan mülteci tanımı coğrafi çekince hakkı korunarak YUKK'un 61'nci maddesinde aynı şekli ile kabul edilmiş, coğrafi kısıt devam ettirilmiştir. Buna göre bir yabancı mülteci olarak kabul edilebilmesi ve haklarının bu doğrultuda düzenlenmesinin temel şartı coğrafi kısıt olan Avrupa'da yaşanan olaylar nedeniyle vatandaşı olduğu ülkeye dönememe şartıdır.

2.1.2. Şartlı Mülteci

Şartlı mülteci statüsü Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesine koyduğu coğrafi çekince kaynaklanan Türk hukukuna has uluslararası koruma şekillerinden bir tanesidir (Çelik, 2015:72).

YUKK'un 62'nci maddesine göre Avrupa ülkeleri dışında yaşanan olaylar sebebiyle uluslararası koruma arayan kişiye üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalma izni sağlayan bir statü olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama ile mülteci statüsü verilmeyen sığınmacı kişiler hukuki statüye kavuşturularak üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalmalarına hak tanınmıştır.

Şartlı mülteci ile mülteci statüsü arasındaki temel ayırım, mülteci statüsü tanınmasına neden olan olayların Avrupa ülkelerinde ya da Avrupa ülkeleri dışında meydana gelmesidir (Çelik, 2015:77).

2.1.3. İkincil Koruma

Uluslararası mülteci hukukunda tamamlayıcı koruma şeklinde değerlendirilen koruma türü, YUKK'un 63'üncü maddesinde ikincil koruma olarak kabul edilmiştir. Kendisine mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen ancak uluslararası korunma arayan yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen bir statüdür. YUKK' a göre başvuru sahibi kişiye İkincil Koruma statüsünün verilebilmesinin ilk şartı, kişinin mülteci ve şartlı mülteci olarak kabul edilmemesidir. İkincil Koruma statüsünün verilebilmesi için gerekli diğer koşullar ise kişinin, ülkesine geri gönderilmesi durumunda; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak olması durumudur.

2.2. Geçici Koruma Statüsü

Geçici Koruma statüsü YUKK'un 91'inci maddesine göre; kitlesel olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancıların

uluslararası koruma ihtiyacının sağlanması için acil çözümler bulmak üzere geliştirilen korumayı ifade etmektedir. İçerik olarak ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması unsurlarından oluşmaktadır (Çiçekli, 2013:313).

3. TÜRKİYE'DE BULUNAN SURİYELİLERİN HUKUKİ STATÜSÜ

Türkiye'de bulunan Suriyeliler konusunda yaşanan en önemli sorunlardan biri, Suriyelilerin yasal statülerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşı yabancıların Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulaması sebebiyle mülteci statüsü kazanmaları mümkün değildir. Suriye'de var olan iç savaş Avrupa dışında yaşanan olaylar kapsamında olduğundan Suriye'den Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunan kişilere şartlı mülteci statüsü verilebilir görünmektedir. Ancak şartlı mülteci statüsünün verilebilmesi için de bu kişilerin bireysel koruma başvurusunda bulunmuş olması gerekmektedir. Oysaki ülkelerinde yaşanan savaştan kaçarak ani ve büyük ölçekli kitlesel akın şeklinde gelen Suriyelilerin uluslararası koruma taleplerinin bireysel olarak değerlendirmeye alınması mümkün olmadığından Türkiye bu kişilere karşı açık kapı politikası benimsemiş ve Ekim 2011 ayından itibaren geçici koruma rejimine aldığını ilan etmiştir (İhlamur, 2014:43).

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7/3'üncü maddesine göre de geçici koruma kapsamına alınan kişilerin mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statülerinden birini kazandıklarını söylemek mümkün değildir. Türkiye'de bulunan Suriyeliler geçici koruma statüsünde değerlendirilmektedirler. Bu sebeple bu kişilerin bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:16). Geçici korumanın statüsünün devam ettiği sürece bu kişilerin uluslararası koruma statülerinden birini elde edemezler. Bu durumun tek istisnası Suriye'de silahlı çatışmaya katılmış sonrasında ise silahlı

faaliyetlerine kalıcı olarak son veren kişiler için geçerlidir. Bu durumda olan kişilerin YUKK 63'üncü maddesine göre ikincil koruma statüsü kazanabilmeleri mümkündür (Elçin, 2016:31).

4. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİBİ SURIYELİLER'E SAĞLANAN HAKLAR

Türkiye ilk etapta kitlesel olarak gelen Suriyeliler için açık kapı politikası izlenmiş ve zorla geri göndermeyerek kamplarda insanî yardım almalarını, barınmalarını sağlanmış, sağlık kontrollerini tamamlamış ve geçici kimlik belgesi düzenlenerek ülkede kalma hakkı tanınmıştır (Elçin, 2016: 52). Türkiye şu anda, 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmaktadır. Bunun dışında, geçici barınma merkezleri dışındaki 2.521.907 Suriyeli yabancıya sağlık, eğitim ve gıda yardımı sağlanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin yasal statüleri, hakları ve faydalanabilecekleri sosyal yardımlar belirlenmiştir. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ek olarak, Yönetmelik kapsamında geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilere sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, tercümanlık hizmetleri ve sosyal yardım ve hizmetleri verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:26).

Yönetmelik kapsamındaki yabancılara Geçici Koruma Kimlik Belgesi düzenlenmektedir. Kimlik belgesi üzerinde olan kimlik numarası sayesinde sosyal ve hukuki işlemler yürütülebilmektedir. Herhangi bir harca ve ücrete tabi olmayan kimlik belgesi Türkiye'de yasal olarak kalış hakkı sağlamaktadır ancak YUKK ile düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir. Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamamaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen Geri Göndermeme ilkesi, mülteci hukukunun temel amacının yerine getirilmesinde en önemli kuraldır. Geri

göndermeme kuralı gereği, mülteci olan ya da sığınma arayan şahısların ırkı, dini, bir sosyal gruba olan bağlılığı ve siyasi fikirleri sebebiyle hayatlarının tehlike altında olduğu durumlarda, yaşama hakkının ve özgürlüğün tehlike altında olabileceği bir ülkeye geri gönderilemez (Ergüven ve Özturanlı, 2013:1024). Geri göndermeme ilkesi gereği Türkiye, sınırlarına gelen Suriye vatandaşlarını zorla ülkelerine geri göndermemektedir.

Mülteci ya da ikincil koruma statüsü ile Türkiye'de bulunan kişiler ikamet izni aracılığıyla aile birleştirme hakkından yararlanması mümkündür. Bu kişilerin yabancı eşlerine, kendinin, eşinin yetişkin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğuna her defasında iki yılı aşmayacak şekilde verilebilmektedir (6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde:34). Aynı şekilde geçici koruma statüsü ile Türkiye'de yaşayanlar, farklı ülkelerde yaşayan eşleri, ergin olmayan veya bağımlı ergin çocukları ile Türkiye'de bir araya gelmek için aile birleşimi talebinde bulunabilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:49).

YUKK ile belirlenen ikamet izinleri altı çeşittir. Bunlar; kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni olarak verilmektedir (6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde:30). Türkiye'de geçerli yasal ikamet izni uluslararası koruma statüsüne göre farklılık göstermektedir. Kendisine mülteci statüsünde kimlik belgesi verilenler üçer yıl; şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenler ise birer yıl süreyle Türkiye'de kalabilmektedirler (6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde:83). Ancak mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri dışında insani ikamet izni sahipleri ile geçici koruma sağlanan yabancılara uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmamaktadır (6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde:42).

Geçici Koruma statüsü ile Türkiye'de kalan kişilere verilen geçici koruma kimlik belgesi, bu kişilerin Türkiye'de barınması için yeterlidir ancak yasal ikamet izni hakkı veren belgelerin sağladığı ikamet izni yetkisi vermemektedir. Geçici koruma statüsünde Türkiye'de kalan kişilerin Türkiye'de geçirdikleri süre Türk vatandaşlığına geçiş için belirlenmiş zorunlu ikamet süresinden sayılmamakta ve Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:25).

Türkiye'de Geçici Koruma statüsü ile bulunan kişilere eğitim ve öğretim hakkı tanınmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde kurulan okullar ile şehirlerde bulunan eğitim-öğretim merkezlerinde eğitim hizmeti verilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:28).

Kendisine Geçici Koruma sağlanan kişilerden ihtiyaç sahibi olanlar 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlanabilmektedirler (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:30).

Geçici korumadan yararlananlar temel ve acil sağlık hizmetlerinden yararlanabilmekte ve bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlar için hasta katılım payı ödememektedirler (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:27). Bu kişiler 5510 sayılı Kanun bakımından uluslararası koruma başvurusu yaptıkları gün itibari ile genel sağlık sigortası kapsamında değerlendirilmektedirler (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Madde:60).

Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamındaki yabancıların, geçici korumayla ilgili süreç, hak ve yükümlülükleri ile diğer hususlarda anlayabilecekleri dilde bilgilendirilmektedir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:19). Ayrıca geçici koruma kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak tercümanlık hizmetleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:31). Geçici korumadan yararlanan yabancılar da Avukatlık Kanunu kapsamında adli

yardımdan yararlanmaktadırlar (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:53).

Mülteci veya ikincil koruma statüsünde Türkiye'de bulunan şahısların çalışma izni almasına gerek yoktur, kendilerine verilen kimlik belgesi çalışma izni olarak kabul edilmektedir (6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde:89). Ancak Geçici koruma statüsü ile Türkiye'de bulunanlar için çalışma izni konusu farklıdır. Bu kişilerden kimlik belgesi ve yabancı kimlik numarası bulunan, çalışma izni başvurusunun yapıldığı tarih itibariyle en az altı aylık geçici koruma süresinin doldurulmuş olanlar, kendilerine kalma hakkı sağlanan şehirlerde Bakanlar Kurulunca belirlenen sektörlerde ve iş kollarında çalışma izni almak için başvuru yapabilmektedirler. Verilen çalışma izinleri, YUKK' da düzenlenen ikamet izinleri yerine sayılmamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Madde:29).

Türkiye'ye gelen yabancıların ülkede bekleme süreleri uzadıkça eğitim ve dil konusunda yaşanan zorluklar ile birlikte uyum ve ekonomik sorunlarla karşılaşmalarını için ülkede kaldıkları müddetçe, toplumla uyum içinde yaşamalarını kolaylaştırıcı tedbirler geliştirilmektedir (Aygün ve Kaya, 2016:128).

5. TÜRK VATANDAŞLIĞI KAZANIMI

Uluslararası koruma arayan ve geçici koruma ile Türkiye'de barınan kişilerin uyum hakkı, yerel entegrasyon ve nihayetinde vatandaşlık hakkından farklılık arz etmektedir. Farklı ülkelerden gelen yabancıların ve ev sahibi toplumun bütünleşme süreci olan yerel entegrasyon yabancıların uyumu kadar ev sahibi toplumundaki toplumun da yeni duruma uyum sağlamasını ifade ettiğinden çok taraflı bir uyum sürecidir (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016:125). BMMY Komiserliğine göre yerel entegrasyon mültecilerin sığınma istedikleri ülkede sürekli kalacakları düşüncesine dayanan yasal bir süreçtir ve kendi kendine

yeterlilikten ve yerel yerleşimden farklıdır (Şeker, Sirkeci ve Yüceşahin, 2015:50). Yerel entegrasyon kavramı, sığınma ülkesinin mültecilere daimi ikamet hakkı ile birlikte nihai olarak vatandaşlık kazanma olasılığı sunmasını öngördüğünden YUKK' ta 96'ncı maddede düzenlenen uyumdan farklıdır.

YUKK'un 96'ncı maddesinde bahsedilen uyum ile yabancıların toplumla karşılıklı bütünleşmesini kolaylaştırmak ve sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin desteği olmadan hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve kabiliyetlerin edindirilmesi hedeflenmekteyken Yerel entegrasyon süreci daimi ikamet hakkına erişim ve vatandaşlık hakkının kazanılması ile sonuçlanmaktadır.

Vatandaşlık kişinin etnik kökenini göstermeyen kişi ile devlet arasında kurulan bağdır. Türkiye Cumhuriyetinde hangi şartlarda kimlerin vatandaşlık hakkını elde edebileceği, hangi hallerde kişilerin vatandaşlıktan çıkarılacağını 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununda düzenlenmiştir. Buna göre Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan elde edilebilmektedir (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:5).

5.1.1.Doğumla Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılmaktadır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:6).

Türk vatandaşı anne veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır. Burada doğumun Türkiye sınırlarında veya dışında gerçekleşmiş olması önemli değildir. Evlilik birliği dışında gerçekleşen bir doğumda annenin Türk vatandaşı olması çocuğun Türk vatandaşı olması için yeterlidir. Babanın Türk ya da yabancı olması önemli değildir. Ancak annenin yabancı babanın Türk olması durumunda doğacak çocuğun Türk vatandaşı olarak kabul edilmesi için soy bağı kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi gerekmektedir (5901

sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:7).

Anne-babası yabancı olan ve Türkiye'de doğan, anne-babasından dolayı herhangi bir ülkenin vatandaşlığını elde edemeyen çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:8). Kamu Denetçiliği Kurumunun 'Türkiye'deki Suriyeliler' özel raporuna göre, 2011-2017 yılları arasında Türkiye'de 276 bin 158 Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir (www.sgkrehberi.com).

5.1.2.Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılması

Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı, evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşmektedir (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:9).

5.1.2.1.Yetkili Makam Kararı İle Türk vatandaşlığının Kazanılması

Vatandaşlığın yetkili makam kararıyla kazanılması yolunda devlet, yabancıların toplumla entegrasyonunu gerçekleştirmek istemektedir (Güner, 2016:291). Yetkili Makam Kararıyla Türk Vatandaşlığı genel yolla, istisnai yolla, yeniden kazanma ve evlenme yoluyla olmak üzere dört farklı şekilde kazanılmaktadır.

Yetkili makam kararıyla genel yoldan Türk vatandaşı olmak isteyen bir yabancı, Türk Vatandaşlığı Kanununda belirtilen şartları taşıması gerekmektedir. Ancak istenen şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye kesin bir hak sağlamamaktadır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:10,11). Buna göre; başvuruda bulunan yabancı, Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması, başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etmesi, Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile göstermesi, genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmaması, iyi ahlak sahibi olması, yeteri kadar Türkçe konuşabilmesi, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayabilecek gelire veya mesleğe sahip

olması, Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından mani olacak bir durumunun bulunmaması şeklinde sekiz şartı taşıması gerekmektedir.

Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığı elde eden kişinin eşinin de Türk vatandaşlığı kazanmasına sebep olmaz. Ancak Türk vatandaşlığını birlikte kazanan anne ve babanın çocukları da Türk vatandaşı sayılır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:20).

İkamet şartına uygun olarak Türk vatandaşlığı elde etmek isteyenler Türkiye'de Türk kanunlarına uygun olarak üç yıl Türkiye'de oturmalıdır. Bu süre içerisinde toplam altı ayı geçmemek şartıyla Türkiye dışında bulunabilir ancak Türkiye dışında geçirilen süreler ikamet sürelerine dâhil edilmez (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:15). İkamet şartını taşıyan başvuru sahiplerinin Türk Vatandaşı olarak kabul edilmesi mecburiyeti bulunmamaktadır.

Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen, geçeceği düşünülerek ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler, vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler, göçmen olarak kabul edilen kişiler milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ile istisnai yoldan Türk Vatandaşlığı kazanabilirler (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:12).

Türk vatandaşlığından çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenler ile anne-babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkı kullanarak Türk vatandaşlığını yeniden kazanma hakkı vardır (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:13).

Türk vatandaşı bir kişi ile asgari üç sene evli olarak aile birliği içinde yaşayan yabancılardan evlilik birliğine uygun olmayan bir davranışta bulunmama ve millî güvenlik ve kamu düzeni açısından sorun

olacak durumu olmaması koşuluyla Türk vatandaşı olmak için başvuruda bulunabilir (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:16).

5.1.2.2. Türk Vatandaşlığının Evlat Edinilme İle Kazanılması

Türk vatandaşı bir şahıs tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişi, millî güvenlik ve kamu düzeni açısından sorun olmayacak bir durumu olmaması koşulu ile karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını elde edebilir (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:17).

5.1.2.3. Türk Vatandaşlığının Seçme Hakkı İle Kazanılması

Ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Madde:21).

5. SONUÇ

Suriye vatandaşları 2011 yılı bahar aylarında başlayan ve gittikçe büyüyen iç savaş sebebiyle ülkelerinden kaçarak kitlesel akınla Türkiye'ye gelmişlerdir. Bugün sayıları üç milyonu aşkın Suriyeli Türkiye'de yaşamaktadır. Türkiye yasal mevzuatı gereği topraklarında barınan Suriye vatandaşlarına mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü vermemekte bu kişileri geçici koruma statüsünde misafir etmektedir. Geçici Koruma Statüsü, Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşlarına, uluslararası koruma sahibi kişilerin yerinden edilme döngülerini sona erdirerek normal bir yaşama kavuşmalarına imkan veren üç kalıcı çözüm yolundan biri olan, yerel entegrasyon ve nihayetinde vatandaşlık hakkı vermemektedir. Suriye vatandaşlarının geçici koruma statüsü devam ettiği müddetçe uluslararası koruma statülerinden birini elde etmek için başvuru yapamamaktadırlar. Ancak Geçici Koruma Statüleri sona erip uluslararası koruma statülerinden birini kazanmaları durumundan sonra Türk Vatandaşı olabilmek için başvuru yapabileceklerdir.

Türk Vatandaşlığı Kanunu kapsamında Suriyelilerin Türk Vatandaşı olabilmesi konusu incelendiğinde; kimi Suriyelilerin iddia ettiği gibi üst soylarının Osmanlı Devleti vatandaşı olmaları sebebiyle soy bağı esasına bağlı olarak Türk vatandaşı olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Suriyeli geçici korunanların Türk Vatandaşlığı Kanununun 11. Maddesinde düzenlenen genel başvuru yoluyla da Türk vatandaşlığını kazanmaları yolu, Geçici Koruma Yönetmeliği gereği mümkün değildir. Ancak, Suriye'de silahlı çatışmaya katılmış olan kişilerden, silahlı faaliyetlerine kalıcı olarak son verdikleri anlaşılanların, geçici koruma statüsünde bulunan Suriyelilerden farklı olarak bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemlerine erişmeleri ve ikincil koruma statüsü elde edebilmeleri, dolayısıyla genel yoldan Türk vatandaşlığına erişebilmeleri mümkün görünmektedir.

Geçici korumadan yararlanan Suriye vatandaşlarının geçici korumada geçen süreleri ikamet iznine göre Türk vatandaşlığını kazanmak için gerekli süreden sayılmamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yapılan derlemeye göre Türk vatandaşları ile Suriye vatandaşları arasında on yedi bin evlilik gerçekleşmiştir. Bir Türk vatandaşı ile evlenen Suriyelinin en az üç

yıl evli kalma ve aile birliği içinde yaşama gibi diğer şartları yerine getirmesi halinde vatandaşlık başvurusu yapabilmemesi mümkündür.

Ayrıca;

- En az 2.000.000 Amerikan Doları tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Ekonomi Bakanlığınca,
- En az 1.000.000 Amerikan Doları tutarında taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca,
- En az 100 kişilik istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca,
- En az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye'de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca,
- En az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine Müsteşarlığınca,
- En az 1,5 milyon dolar tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payı alan ve üç yıl süreyle bunu elinde tutan Suriyeliler Bakanlar Kurulunun kararı ile istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanmak üzere müracaat edebilirler.

KAYNAKÇA

1. AYGÜN, Mesut- Kaya, Cansu, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, (87-142).
2. Cenevre Sözleşmesi.
3. ÇAKIRER Özservet, Yasemin, "Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum", İller ve Belediyeler Dergisi, 2016, (48-55).
4. ÇELİK, Neşe Baran, "Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, (67-148).
5. ÇİÇEKLİ, Bülent, Yabancılar ve Mülteciler Hukuku, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
6. DOST, Süleyman, "Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Osmanlı Devleti veya Hatay Cumhuriyeti Vatandaşlığı Yoluyla Türk Vatandaşlığını Elde Etmesi Mümkün mü?", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, (33-78).

7. ELÇİN, Doğa, "Türkiye'de Bulunan Suriyelilere Uygulanan Geçici Koruma Statüsü 2001/55 Sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi İle Geçici Koruma Yönetmeliği Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2016, (10-80).
8. ERGÜL, Engin, Sınır Dışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme. Ankara, Yargı Yayınları, 2012.
9. ERGÜVEN, Nasih Sarp- Özturanlı, Beyza, "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, (1007-1061).
10. Geçici Koruma Yönetmeliği.
11. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma, <http://www.goc.gov.tr/files/files/Gi%C3%A7ici%20Koruma%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Finin%20Getirdikleri.pdf> (29.04.2017).
12. GÜNER, Cemil, "Yetkili Makam Kararıyla Genel Yoldan Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Öğrenci Olmanın Etkisi", Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, (291-332).
13. GÜNEY, Ülke- Konak, Nahide, "Boluda Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar", Marmara Üniversitesi Siyasi Bilimler Dergisi , 2016, (113-133).
14. IHLAMUR, Suna Gülfer, "Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası", Ortadoğu Analiz, 2014, (42-45).
15. İnsan Hakları Evrensel Beyannameesi.
16. KULA, Cansu, "Uluslararası Belgelerle İltica Hukuku Ve Ülkemizdeki Suriyelilerin Hukuki Durumu", Hukuk Gündemi, 2015, (42-54).
17. KURTULUŞ, Bayram, "Victims of the War, Turkey's Syrian Guests", Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 2015, (45-58).
18. NOMER, Ergin, Türk Vatandaşlık Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2014.
19. NURDOĞAN, Ali-Kemal-Dur, Ali İhsan Burak-Öztürk, Mustafa, "Türkiye'nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri", İş ve Hayat, 2016, (217-238).
20. ÖZPINAR, Esra-Satır-Çilingir, Yasemin-Taşöz Düşündere, Ayşegül, Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum, Değerlendirme Notu, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2016.
21. ŞEKER, Dilara-Sikeci, İbrahim-Yüceşahin, M.Murat, Göç ve Uyum, Londra, Transnational Press, 2015.
22. ŞENDAL, Esin Kaya-Hançerkıran, Mesut-Tıraş, Mehmet, "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler ve Gaziantep İlindeki Yansımaları", Gaziantep Üniversitesi Sosyl Bilimler Dergisi, 2016, (461-483).
23. TOPAL, Ahmet Hamdi, "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü", İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2015, (5-22).
24. USANMAZ, Günsu-Güven, Seda, "Türkiye'deki Mültecilik Olgusu ve Festus Okey Vakası", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2013, (143-168).
25. YILDIZ, Sümeyye- Çakırer-Özservet, Yasemin, "Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi", Ortadoğuda'ki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu içinde, (121-137), Ankara, Efil Yayınevi, 2016.
26. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu.
27. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu.
28. 6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu.
29. Afet Raporu Suriye, <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris> (24.04. 2017).
30. <https://www.sgkrehberi.com/haber/158367/iste-turkiye-de-dogan-suriyeli-sayisi.html> (01.06.2018)